

V PERUSTEETTOMAN EDUN PALAUTUS

1. Johdanto

Ari Saarnilehto – Tuuli Sonck

Edunpalautuksen asema ja merkitys

Edunpalautuksen asema

Kirjailija päivittänyt tekstin 7.12.2010.

Varallisuutta suojataan vahingonkorvaussäännöksiin. Ne perustuvat pääosin siihen, että joku rikkoo huolellisuusvelvoitettaan tai sopimustaan vastaan ja joutuu korvaamaan siitä aiheutuneen vahingon. Perusteettoman edun palautusta (edunpalautusta) koskeva säännöstö täydentää tätä järjestelmää.

Ero vahingonkorvaukseen

Kirjailija päivittänyt tekstin 7.12.2010.

Velvollisuus edun palauttamiseen on sidottu erilaisiin edellytyksiin kuin vahingonkorvausvastuu, minkä vuoksi se tulee myös käytettäväksi erilaisissa yhteyksissä. Edunpalautusvastuu ei edellytä rikkomusta, vaan vastuu johtuu siitä, että joku on perusteettomasti saanut etua toisen kustannuksella. Palautusvaade voidaan kohdistaa edun saajaan riippumatta siitä, onko hän saanut edun omalla vai toisen henkilön teolla. Palautuksella ei myöskään pyritä korvaamaan vahingonkärsineen tappiota, vaan siirtämään saatu etu sille, kenelle se kuuluu.

Edunpalautusjärjestelmän tarpeellisuus

Kirjailija päivittänyt tekstin 7.12.2010.

Vahingonkorvausvelvollisuutta ja oikeustoimen sitovuutta koskevat säännöt eivät riitä kaikkien tilanteiden hallitsemiseen. Hyödynsaajan ja tappionkärsijän välillä ei tavallisesti ole sopimusta. Vahingonkorvausvelvollisuuden edellytykset jäävät täyttymättä esimerkiksi tuottamuksen puuttumisen vuoksi. Rahana tai työnä siirtyvää etua ei voida vaatia takaisin omistajan kanteella. Perusteettoman edun palautusta tarvitaan sen vuoksi täydentämään muutoin meillä voimassa olevia järjestelmiä, joiden perusteella velvoite voi syntyä.

Aiheeton maksu

Kirjailija päivittänyt tekstin 7.12.2010.

Perusteettoman edun palautuksen järjestelmää tarvitaan, koska käytännön elämässä sattuu usein varallisuussiiroja, joilta puuttuu ainakin osaksi pätevä oikeudellinen peruste. Siiroja on erilaisia. Kysymys voi olla erehdyksessä tehdystä rahasuorituksesta, jota vaaditaan palautettavaksi

(maksukondiktio). Erehdys voi johtua siitä, että maksetaan velka, jota ei ole, tai maksetaan se väärälle henkilölle. Maksuerehdykset näyttävät lisääntyneen tilimaksujen tultua käteismaksujen tilalle.

Esimerkiksi jutussa [KKO 1994:80](#) kaupunki oli maksanut eräälle osakeyhtiölle tarkoitettuja maksuja virheelliselle tilille 2,8 miljoonaa markkaa, josta oli saatu takaisin vain pieni osa. Syynä virheelliseen maksuun oli ollut se, että oikean tilinumeron viimeinen numero oli jäänyt merkitsemättä laskuja tallennettaessa.

Erehdys omistussuhteissa

Kirjailija päivittänyt tekstin 7.12.2010.

Aiheettomien maksujen lisäksi käytännössä sattuu muitakin perusteettomia varallisuuden siirtymiä. Erehdykset omistussuhteissa voivat aiheuttaa sen, että toisen henkilön varallisuutta siirtyy toiselle sellaisissa oloissa, ettei varallisuuden takaisin saaminen ole enää mahdollista. Henkilö voi siis menettää omistusoikeutensa, vaikka ei ole siitä itse määrännyt.

Esimerkkinä varallisuuden siirrosta voidaan mainita tuomiossa [KKO 1983 II 104](#) ratkaistu juttu. Rakennuttaja purki urakkasopimuksen ja otti sopimuksen ehtojen perusteella rakennustyömaan haltuunsa. Rakennustyömaalla oli peruutetun tilauksen nojalla erheellisesti toimitettuja pesu- ja työpöytiä. Työmaan haltuunoton jälkeen pöydät oli käytetty ja kiinnitetty rakennuspaikalla rakennettavaan kiinteistöön. Ongelmaksi muodostui se, pitikö rakennuttajan maksaa pöydistä niiden oikealle omistajalle. Jutussa esineoikeudellinen saantosuoja syrjäytyi, koska rakennuttaja ei ollut saanut tavaroita haltuunsa urakoitsijan luovutustoimen perusteella. Esineitä ei voitu enää palauttaa. Tällöin ainoa vaihtoehto korvata pöytien omistajalle menetys oli se, että rakennuttaja suoritti pöytien arvon niiden oikealle omistajalle, vaikka rakennuttaja ei ollut tavaroita tilannut eikä ollut vahingonkorvausvelvollinen omistajalle aiheuttamastaan vahingosta.

Oikeudenmukaisuuden ja kohtuuden vaatimukset tuntuvat edellyttävän perusteettomien varallisuuden siirtymien oikaisemista. Yhtenäisten säännösten luominen oikaisuille on kuitenkin hankalaa, koska sääntöjä joudutaan soveltamaan kovin monenlaisissa tilanteissa.

Maassa maan tavalla

Kirjailija päivittänyt tekstin 7.12.2010.

Perusteettomiin varallisuuden siirtoihin ei suhtauduta kaikissa maissa samalla tavalla. Perusteettoman edun palautus voidaan sinänsä johtaa roomalaiseen oikeuteen. Roomalainen oikeus on periytynyt suurelta osin Saksan oikeuteen, jossa edunpalautusta säännellään yhtenäisesti. Kondiktio-oppi ei ole perinteisesti kuulunut anglo-amerikkalaiseen oikeuteen, vaan epäoikeudenmukaiset varallisuudensiirtymät korjattiin mm. sopimuskanteen avulla, jossa tappiota kärsinyt kohdisti kanteen fiktiivisen sopimuksen (quasi-contract) perusteella. Merkittävää lähentymistä on kuitenkin tapahtunut: tänä päivänä edunpalautus nähdään Englannissakin itsenäisenä unjust enrichment -oikeuskeinona, sopimuksesta ja deliktistä erillisenä. Myös Yhdysvalloissa unjust enrichment -oppi on hyväksytty

muiden restitution -mekanismien rinnalle. Oikeuskäytännössäkin unjust enrichment -oppi on, jos ei ihan täysin syrjäyttänyt, niin ainakin hyväksytty fiktiivisen sopimuksen ja ns. constructive trust -ajattelun rinnalle. EU:ssa Study Group on a European Civil Code on tehnyt ehdotuksensa EU:n yhteisiksi periaatteiksi myös perusteettoman edun palautuksen osalta (Principles of European Law on Unjustified Enrichment, PEL Unj.Enr.) Yhdysvalloissa The American Law Institute on lisännyt kolmanteen 'Restatement of the Law, Restitution' -teokseen unjust enrichment -osion ja uusin ehdotus on nyt nimeltään 'Restatement of the Law Third, Restitution and Unjust Enrichment'.

Muissa Pohjoismaissa suhtaudutaan torjuvasti roomalais-saksalaiseen perusteettoman edun palautusta koskevan ajatteluun. Edunpalautustilanteita ei niissä ole ryhmitelty yhtenäisesti eikä lainsäädäntöön ole otettu säännöstä yleisestä palautusperiaatteesta (Aurejärvi – Hemmo 2007, s. 153–154).

Yhteinen piirre

Kirjailija päivittänyt tekstin 7.12.2010.

Yhteistä erilaisille ajattelutavoille on kuitenkin se, että tavalla tai toisella pyritään perusteettomien siirtojen oikaisemiseen. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että hyödynsaajan on palautettava perusteetta saamansa varallisuus. Yleissäännöstä perusteettoman edun palautuksesta ei meillä ole. Sen sijaan meillä on erillisiä säännöksiä monessa laissa.

Aurejärven ja Hemmon kirjassa erillisiä lakeja, joissa on edunpalautusnormi, luetellaan yli 30. Luettelo ei ole tyhjentävä. Myös käytännössä on muodostunut sääntöjä, joiden perusteella etu siirretään henkilöltä toiselle. Esimerkkinä voidaan mainita tuottokorkoa koskeva säännöstö (ks. [Tuottokorko](#)).

Edun perusteettomuus on otettu huomioon myös lainsäädännössä ja perinteisestä poikkeavassa yhteydessä. Velkajärjestelyssä velallisen asemaa parannetaan niin, että hän saa osan veloistaan anteeksi. Siihen ei kuitenkaan ole perustetta, jos hän ei osaltaan täytä velvoitteitaan ja maksuohjelma raukeaa. Sen vuoksi maksuohjelman rautessa velallinen menettääkin saamansa maksuvapautukset perusteettomina, ks. [laki yksityishenkilön velkajärjestelystä \(57/1993\) 42 §](#) ja [laki yritysten saneerauksesta \(47/1993\) 64 §](#).

Oikeuskäytäntö

Kirjailija päivittänyt tekstin 7.12.2010.

Perusteetonta etua koskevia korkeimman oikeuden tuomioita on runsaasti. 1900-luvulla palautusvastuusta annettiin ratkaisuja lähes sata, 2000-luvulla niitä on annettu jo kymmenkunta. Syynä näihin on suurelta osin se, että yhtenäiset säännökset puuttuvat ja tapauksia joudutaan sen vuoksi ratkaisemaan yksi kerrallaan. Käytännöstä voidaan kuitenkin sanoa, että tavanomaisessa oikeudessa meillä on hyväksytty perusteettoman edun palautus. Perusteettomat varallisuuden siirtymiset on oikaistava.

Kun perusteettoman edun palautus on meillä hyväksytty sekä lainsäädännössä, oikeuskäytännössä että kirjallisuudessa, voidaan sanoa sen kuuluvan yhtenä osana järjestelmäämme veloitteen perusteena vahingonkorvauksen ja sopimuksen ohella. Perusteettoman edun palautusta koskevan ilmiön hallitsemiseksi on myös syytä pyrkiä hahmottamaan jonkinlainen kehys sille, milloin yleensä

edunpalautus voi tulla kysymykseen. Nykyisessä tilanteessa on tarkoituksenmukaista käsitellä perusteettomia varallisuuden siirtoja juuri edunpalautusopin avulla.

Edunpalautusopin peruskäsitteitä

Kondiktio

Kirjailija päivittänyt tekstin 7.12.2010.

Meillä puhutaan perusteettoman edun palautuksesta ja edunpalautuksesta. Edunpalautuksen synonyyminä käytetään myös sanaa kondiktio. Se on saanut alkunsa roomalaisen oikeuden *condictio*-kanteesta. Kondiktiolla tarkoitetaan joko yksittäistä palautusvaadetta (kondiktiokannetta) tai edunpalautusinstituutiota kokonaisuudessaan.

Suorituskondiktio

Kirjailija päivittänyt tekstin 7.12.2010.

Perusteeton etu on mahdollista saada periaatteessa kahdella tavalla. Syynä varallisuuden siirtymiseen voi olla edunmenettäjän oma menettely, esimerkiksi se, että hän maksaa olemattoman velan tai suorittaa maksun virheelliselle tilille. Vaadetta, jolla tällaista perusteetonta suoritusta peritään takaisin, nimitetään suorituskondiktioksi.

Maksukondiktio

Kirjailija päivittänyt tekstin 7.12.2010.

Maksukondiktiota voidaan pitää yhtenä ryhmänä suorituskondiktioita, mutta se voidaan katsoa myös omaksi lajikseen edunpalautusta. Siinä suorituksella tähdätään veloitteen täyttämiseen. Jos velvoite osoittautuu sitomattomaksi, maksu on palautettava.

Suoritus voi olla esimerkiksi kauppahinnan maksaminen. Jos kauppa ei olekaan pätevä ja sen tarkoitus jää toteutumatta, myyjä on saanut kauppahinnan perusteetta. Hänen on palautettava se. Vaihtotarkoituksen toteutumatta jääminen synnyttää palautusvastuun.

Loukkauskondiktio

Kirjailija päivittänyt tekstin 7.12.2010.

Toinen mahdollisuus suorituskondiktion ohella on loukkauskondiktio. Sitä joudutaan käyttämään palautuskeinona, kun varallisuusetu on siirtynyt ilman hyväksyttävää perustetta henkilöltä toiselle etua saaneen itsensä tai jonkin ulkopuolisen tahon menettelyn tuloksena. Loukkauskondiktion käyttöala on paljon suppeampi kuin suorituskondiktion, koska hyötyä saaneen tai kolmannen aiheuttamat varallisuuden siirrot voidaan yleensä oikaista vahingonkorvauksella tai omistusoikeuteen perustuvan palautusvaateen nojalla. Loukkauskondiktio kuitenkin täydentää muita oikeuskeinoja.

Loukkauuskondiktiossa edun perusteettomuus johtuu siitä, että tappionkärsijän varallisuuspiiriä on loukattu. Edellä tästä on mainittu esimerkkinä rakennusurakkaa koskeva tapaus [KKO 1983 II 104](#). Siinä pöydät oli kiinnitetty oikeudetta pöytien omistajan kanssa sopimatta rakennukseen.

Ero vahingonkorvaukseen

Kirjailija päivittänyt tekstin 7.12.2010.

Loukkauuskondiktio eroaa vahingonkorvauksesta siinä, että palautusvaatimus voidaan kohdistaa myös vilpittömässä mielessä toimineeseen henkilöön. Se saattaa tulla kysymykseen esimerkiksi saantosuojan ja juoksevien sitoumusten yhteydessä. Immateriaalioikeuden oikeudeton käyttäminen voi johtaa saadun edun palauttamiseen oikealle oikeudenhaltijalle.

Kirjallisuutta

Keskeistä [kirjallisuutta](#).

2. Edunpalautuksen edellytykset

Ari Saarnilehto – Tuuli Sonck

Perusedellytykset

Kirjailija päivittänyt tekstin 7.12.2010.

Edunpalautusjärjestelmällä pyritään kaikkien oikeudettomien varallisuuden siirtymien oikaisemiseen. Sen vuoksi järjestelmän soveltamisedellytysten täytyy olla väljiä ja neutraaleja. Ne eivät voi riippua subjektiivisesta syyllisyydestä. Tavoitteena on, ettei kukaan pääse perusteettomasti hyötymään toisen kustannuksella. Perusteettoman edun palautuksen perusedellytykset ovat 1) etu eli hyöty, 2) edun perusteettomuus ja 3) hyötyminen toisen kustannuksella. Viimeksi mainitulla tarkoitetaan syy-yhteyttä hyödyn ja tappion välillä. Perusedellytysten on täytyttävä, jotta palautus tulisi kysymykseen. Kaikissa tapauksissa edellytysten täytyessä palautusta ei kuitenkaan jouduta suorittamaan. Palautus voi jostain syystä estyä.

Etu eli hyöty

Kirjailija päivittänyt tekstin 7.12.2010.

Perusteetonta etua joutuu palauttamaan vain, jos on saanut hyötyä. Tälläkin perusteella edunpalautus eroaa vahingonkorvauksesta. Siinä korvataan aiheutettu tappio, kun edunpalautuksessa palautetaan saatu hyöty. Hyöty on kuitenkin saatava toisen kustannuksella, kuten jäljempänä jaksossa

[Hyötyminen toisen kustannuksella](#) esitetään. Yhteistä vahingonkorvaukselle ja edunpalautukselle onkin se, että molemmilla oikeuskeinoilla pyritään vahinkoa kärsineen hyvittämiseen.

Erilaisia etuja

Kirjailija päivittänyt tekstin 7.12.2010.

Saatu etu voi olla monenlaista. Oikeuskäytännössä on usein ollut kysymys aiheettomasta rahasuorituksesta.

Esimerkiksi ratkaisussa [KKO 1990:68](#) oli kysymys siitä, oliko henkilö saanut perusteettomasti jätevesien vesistöön johtamisesta aiheutuneesta haitasta määrätyn korvauksen. Jutuissa [KKO 2009:11](#) ja [KKO 2008:109](#) oli kysymys maksettujen elatusapujen palauttamisesta.

Käyttöhyöty

Kirjailija päivittänyt tekstin 7.12.2010.

Hyöty voidaan saada myös niin, että esinettä hallitaan ja käytetään ilman asianmukaista oikeutta.

Ratkaisussa [KKO 1985 II 140](#) kyse oli edunpalautuksesta, kun hyötyjän rakennus oli oikeudetta toisen maalla. Kyse voi olla myös esimerkiksi virheellisen osakelunastuksen nojalla haltuun saadun asuinhuoneiston käyttöhyödystä ([KKO 1984 II 125](#)). Ratkaisussa [KKO 1995:3](#) kiinteistön ostaja, joka saatuaan tilaan lainhuudon oli ottanut sen hallintaansa tietoisena omistusoikeutensa epäselvyydestä, oli velvollinen korvaamaan omistajalle hallinta-ajaltaan saamansa käyttöhyödyn.

Velan vähennys

Kirjailija päivittänyt tekstin 7.12.2010.

Hyöty voi kertyä myös sillä, että henkilön oikeusasema vahvistuu perusteettomalla etuoikeudella tai hänen velkansa vähentyvät toisen kustannuksella. Joskus on kysymys rasitteesta vapautumisesta tai menojen säästymisestä.

Eräs hyötyä koskeva ongelma on syntynyt, kun yhteisomistajan osuus kiinteistöstä myydään ja rahat käytetään kiinteistöä rasittaneiden, myös toisen osaomistajan vastuulla olevien velkojen maksuun.

Tällainen ongelma on ollut esillä esimerkiksi ratkaisuissa [KKO 1988:68](#), [KKO 1990:87](#) ja [KKO 1990:88](#) (ks. [Yhteisomaisuus panttina](#)).

Nimellisarvo

Kirjailija päivittänyt tekstin 7.12.2010.

Rahan arvon alentumisesta saatu hyöty ei ole perusteetonta etua. Se johtuu meillä lähtökohtana olevasta nominalismista eli velkojen maksamisesta nimellisarvon suuruisena. Inflaatio tulee ottaa huomioon sopimusta solmittaessa ja vastiketta määrättäessä.

Etua koskeva tunnusmerkki ei ole yleensä tuottanut perusteettoman edun palautusta koskevissa ratkaisuissa ongelmaa. Edun arvo ei aina kuitenkaan ole selkeästi arvioitavissa, jos kyse ei ole ollut rahana saadusta hyödystä. Jos etu palautetaan sellaisenaan luontoissuorituksena, raha-arvoa ei tietenkään tarvitse miettiä.

Edun perusteettomuus

Kirjailija päivittänyt tekstin 7.12.2010.

Toisena perusteettoman edun palautuksen edellytyksenä on se, että saatu etu on ollut perusteeton. Kyse on siitä, onko varallisuuden siirrolle ollut oikeusperustetta. Periaatteessa pysyviksi hyväksytään vain pätevään perusteeseen nojautuvat varallisuuden siirrot.

Suorituksen tarkoitus ei täyty

Kirjailija päivittänyt tekstin 7.12.2010.

Edun perusteettomuutta joudutaan usein pohtimaan edunpalautusta koskevissa oikeudenkäynneissä. Erityisesti tämä liittyy siihen, ettei suorituksen tarkoitus ole toteutunut. Suoritukseen perustuvassa edunpalautuksessa perusteettomuus merkitsee, ettei suorituksen tavoite täyty. Suorituksella tähdätään tavallisesti veloitteen täyttämiseen tai suoritusten vaihtoon. Jos täyttämisen- tai vaihtotarkoitus ei toteudu, suoritus ja samalla sen vastaanottajan saama etu on perusteeton.

Ratkaisussa [KKO 2010:66](#) avopuolisot A ja B olivat ostaneet kiinteistön käytettäväksi heidän yhteisenä kotinaan. Lainhuuto kiinteistöön oli myönnetty puoliksi kummallekin. A oli rahoittanut valtaosan kauppahinnasta. Avopuolisoiden tarkoituksena oli ollut, ettei kyseistä velkaa makseta avoliiton jatkuessa. B kuoli 9 vuotta kiinteistökaupan jälkeen. A vaati vajaa vuosi B:n kuoleman jälkeen, että B:n kuolinpesä veloitetaan suorittamaan hänelle perusteettoman edun palautusta. A:n tarkoitus ei ollut hyödyttää B:n kuolinpesää.

Ratkaisussa [KKO 1998:7](#) etu muodostui siitä, että henkilö sai jaettaessa tila halkomisella osuuden, jonka arvo oli suurempi kuin se olisi ollut, jos toinen yhteisomistaja ei olisi uhrannut omia varojaan yhteisesti omistetun kiinteistön parannustöihin. Tavoitteena hänellä oli hyötyä itse sijoituksestaan, ei kasvattaa yhteisomistajan varallisuutta.

Joskus voi olla hankalaa selvittää, mikä on suorituksen tarkoitus. Jutussa [KKO 1990:68](#) kysymys oli jätevesien vesistöön johtamisesta aiheutuneen haitan korvauksesta. Korvauksilla oli tarkoitus hyvittää kiinteistön omistajaa jätevesistä aiheutuvasta haitasta. Sen vuoksi ne tuli maksaa erääntymishetken aikaiselle kiinteistön omistajalle, ellei mahdollisessa omistajan vaihdoksessa toisin ollut sovittu. Kun maksu oli maksettu edelliselle omistajalle, tarkoitus ei ollut toteutunut.

Velvoitteen puuttuminen

Kirjailija päivittänyt tekstin 7.12.2010.

Täyttämistarkoitus jää toteutumatta, jos täytettäväksi aiottua velvoitetta ei ole ollut olemassa eikä ainakaan oletetun suuruisena. Suoritus on tältä osin joko kokonaan tai velvoitteen yli menevältä osalta vailla causaa ja siis perusteeton. Perusteen puuttuminen voi johtua esimerkiksi oikeustoimen pätemättömyydestä tai muusta tehottomuudesta. Pätevä velvoite on saattanut lakata ennen suoritusta tai sen jälkeen. Julkisoikeuden alalla virhe johtuu usein siitä, ettei edunsaaja ole täyttänyt avustuksen tai muun vastaavan suorituksen laillisia kriteerejä.

Erehdys

Kirjailija päivittänyt tekstin 7.12.2010.

Olemattoman velan maksu johtuu yleensä erehdyksestä. Maksaja on voinut erehtyä velan syntymisestä, määrästä tai siitä, keiden välille velkasuhde on syntynyt. Palautuksen vaatijan ei tarvitse esittää selvitystä erehtymisestään, vaan riittää, että hän osoittaa velan puuttuneen.

Vanhentunut velka

Kirjailija päivittänyt tekstin 7.12.2010.

Vaikka velka on vanhentunut, sen maksaminen ei ole perusteetonta. Lähtökohta vanhentuneen velan maksamisen osalta onkin vanhentumislain mukaan, että maksu jää lopulliseksi ([VanhL 14 § 2 mom.](#)). Poikkeustapauksessa velkoja voi joutua palauttamaan velan. Vanhentumislain mukaan poikkeukset koskevat kuluttajaa ([VanhL 14 § 2 mom.](#)) ja yhteisvelallista ([VanhL 19 § 3 mom.](#)). Vekselivelkoja joutuu esimerkiksi näyttämään, että hänellä on ollut vanhentumisen jälkeen [vekselilain \(242/1932\) 74 §:ään](#) perustuva saatava vekselivelalliselta. Jos näyttö epäonnistuu, suoritus on palautettava ([KKO 1993:167](#)). Velkoja kärsii haitalliset seuraukset myös siitä, ettei hän huomaa käyttää vanhentunutta velkaa kuittaukseen. Myöskään se etu, jonka velallinen saa vapauduttuaan velvoitteestaan maksaa velka sen vanhennuttua, ei ole perusteetonta, vaan vapautuminen perustuu lain säännökseen.

Vajanaisvelvoite

Kirjailija päivittänyt tekstin 7.12.2010.

Vajanaisvelvoite, jota velkoja ei voi toteuttaa viranomaisteitse vastoin velallisen tahtoa (esim. pelivelka), voidaan suorittaa vapaaehtoisesti. Sen täyttämiseen suhtaudutaan samoin kuin vanhentuneen velan maksamiseen. Maksu on pätevä ja lopullinen. Vaikka viranomaiset eivät auta velan suorituksen täytäntöönpanossa, palautus ei ole mahdollinen.

Sovintotarkoitus

Kirjailija päivittänyt tekstin 7.12.2010.

Sovintotarkoituksessa tehty oikeustoimi ei ole perusteeton. Jos velka maksetaan oikeudenkäynnin välttämiseksi ja vastapuoli luopuu oikeudenkäynnistä, maksu ei ole ollut perusteeton. Maksaja ei

yleensä voi vaatia suoritustaan takaisin, koska tarkoitus eli oikeudenkäynnin välttäminen on toteutunut.

Korvaus toimesta

Kirjailija päivittänyt tekstin 7.12.2010.

Maksun perusteena voi olla tarkoitus saada aikaan muukin sopimus kuin sovinto. Sillä voidaan pyrkiä myös siihen, että vastapuoli tekee jonkin konkreettisen toimen. Jos saadaan se hyöty, mitä tavoitellaan, suoritus ei ole ollut perusteeton.

KKO 1999:128 (osa perusteluja): ”Näillä perusteilla Korkein oikeus katsoo, että nyt puheena olevan asemakaavan muutossopimuksen 2. kohdan mukaiselta maksulta on puuttunut laillinen peruste siltä osin kuin maksu on korvausta asemakaavan muutoksesta johtuvasta rakennusoikeuden lisääntymisestä.

K Oy on tehnyt kaupungille aloitteen asemakaavan muuttamisesta saadakseen lisää rakennusoikeutta omistamilleen tonteille. Kun kaupunki ei olisi yhtiön tietien suostunut asemakaavan muuttamiseen ilman korvausta, yhtiö on sopinut suorittavansa kaupungille maksun sitä vastaan, että kaupunki kaavoittaa yhtiön tavoitteleman rakennusoikeuden lisäyksen. Korvaus on määrätty kaavamaisesti käyttämällä laskentaperusteena rakennusoikeuden lisääntymisen aiheuttamaa arvonnousua. Kaupunki on täyttänyt sopimusvelvoitteensa.

K Oy on kokeneena ja merkittävänä rakentajana ryhtynyt kaupungin kanssa kaavan muutosta koskevaan sopimusjärjestelyyn, josta yhtiö on saanut rakennusoikeuden lisääntymisen myötä tavoittelemansa hyödyn. Yhtiön kaupungille suorittama maksu on ollut sopimuksen mukainen vastike sanotusta hyödystä. Näissä olosuhteissa tapahtuneen maksun palauttamisvaateelle ei ole perusteltua antaa oikeussuojaa.”

Korkein oikeus olisi tässä yhteydessä voinut myös sanoa, että maksu oli korvaus kaavan muuttamiseen ryhtymisestä eikä se siten muutoksen tultua voimaan ollut perusteeton. Silloinkaan perusteettoman edun palautus ei olisi tullut kysymykseen.

Kaksipuolinen sopimus

Kirjailija päivittänyt tekstin 7.12.2010.

Kaksipuolisesti velvoittavassa sopimuksessa kummallakin osapuolella on oma suoritusvelvollisuutensa. Jos toinen jättää suorituksen tekemättä, hän saa vastapuolen suorituksen vastikkeetta. Kun sopimus ei ole toteutunut tarkoituksensa mukaisesti, etu on tullut suorituksen saajalle perusteetta. Perusteetta se tulee myös silloin, kun sopimus on alun pitäen pätemätön tai purkautunut solmimisensa jälkeen.

Kaksinkertainen suoritus

Kirjailija päivittänyt tekstin 7.12.2010.

Joskus velka voi tulla maksetuksi kahteen kertaan. Lapsen elatuksen osalta tämä näyttää sattuneen silloin, kun henkilö sekä maksaa elatusavun että elättää lapsen.

KKO 1995:195: Elatussopimuksen mukaan kuukausittain maksettavat elatusavut oli osituksessa kuitattu maksetuksi kertamaksuna siten, että toinen puoliso sai kokonaisuudessaan puolisoitten yhteisesti omistaman kiinteistön. Maksun saaneen puolison katsottiin saaneen perusteetonta etua siltä ajalta, jonka lapsi myöhemmin vakiintuneeksi osoittautuneen järjestelyn nojalla asui maksun suorittaneen puolison luona. Maksun saanut puoliso velvoitettiin palauttamaan rahamäärä, joka vastasi sanotulta ajalta maksettavia elatusapueriä.

Tapahtumaketju

Kirjailija päivittänyt tekstin 7.12.2010.

Edun perusteettomuus ei välttämättä johdu yhdestä tai useasta tunnistettavasta suorituksesta. Edun syntymiseen vaaditaan jotain muutakin. Vasta tällaisen esimerkiksi viranomaistoimen jälkeen etu on siirtynyt vastapuolelle.

KKO 1998:7 (osa perusteluja): ”A:n kanne perustuu asuinrakennuksen, kesämökin, rannan ruoppauksen ja peltojen salaoituksen osalta siihen, että A:n työ- ja rahoituspanos näihin tilan arvoa kohottaneisiin hankkeisiin on ollut suurempi kuin B:n panos ja että yhteisymmärryksessä toteutettuihin hankkeisiin oli ryhdytty sopimatta töiden ja kustannusten korvaamisesta. Nämä hankkeet ovat tarkoittaneet sellaisia yhteisomistajien kiinteistön käyttömahdollisuuksia parantavia ja arvoja kohottavia toimenpiteitä, joiden rahoittamiseen yhteisomistaja ei ole velvollinen osallistumaan ilman suostumustaan. Sen vuoksi A:lla ei ole ollut oikeutta yhteisomistussuhteen kestäessä kohdistaa vaatimuksia B:hen sen johdosta, että hänen tilan arvoa nostaneisiin toimenpiteisiin panemansa työ- ja rahasuoritukset mahdollisesti ovat olleet B:n suorituksia suuremmat. Tilanne on muuttunut, kun yhteisomistussuhde on halkomisessa purettu. Puheena olevan kaltaisia työ- ja rahoituspanosten eroja ei ole jakolainsäädännön mukaan ollut mahdollista ottaa halkomisessa huomioon, vaan tila on jaettu omistussuhteiden mukaisesti. Näin ollen vasta halkomisen yhteydessä tilan arvoa kohottaneiden työ- ja rahasuoritusten erilaisuudesta ehkä johtuva epäsuhde on toteutunut. Tällaiseen epäsuhteeseen perustuva edunpalautussaatava on siten syntynyt vasta tilan halkomisen yhteydessä ja – – .”

Oikeusperusteen arvioinnista

Perusteeton palauttajalle

Kirjailija päivittänyt tekstin 7.12.2010.

Edun perusteettomuus arvioidaan sen henkilön kannalta, jolta palautusta vaaditaan. Hänen tulee saada perusteetonta etua palautusvelvollisuuden syntymiseksi.

KKO 1990:174: A:n kiinteistönsaanto oli oikean omistajan B:n kanteesta alioikeuden päätöksellä julistettu mitättömäksi. Kolme päivää tämän jälkeen E oli A:n antamalla valtakirjalla myynyt kiinteistön C:lle ja D:lle. E:n sekä C:n ja D:n kesken oli sovittu niin sanotun mustan kauppahinnan maksamisesta. B:n allekirjoittama kiinteistöön kiinnitetty haltijavelkakirja oli ollut pankissa E:n velan panttina ja kauppahinnan maksamisen yhteydessä haltijavelkakirja oli vapautunut olemasta velan panttina.

Kun A ei ollut osallisena mustaa kauppahintaa koskevassa järjestelyssä eikä hänen ollut näytetty hyötynneen siitä, hänet velvoitettiin palauttamaan C:lle ja D:lle ainoastaan kauppakirjaan merkitty kauppahinta.

B:n ei katsottu saaneen C:n ja D:n kustannuksella perusteetonta hyötyä kun E oli kauppahintana vastaanottamillaan varoilla maksanut omia velkojaan pankille.

Perusteluissa korkein oikeus lausui viimeisen kappaleen osalta mm. seuraavan: "E:n suorittama lainan maksu osuuspankille ei ole ollut B:n suhteen perusteeton eikä B ole siinä yhteydessä saanut perusteetonta etua C:n ja D:n kustannuksella".

Oikeuden käyttäminen

Kirjailija päivittänyt tekstin 7.12.2010.

Edun saaminen ei yleensä ole perusteetonta silloin, kun se on seurausta saajan oikeuden käyttämisestä. Menettelyn oikeutus tekee tällöin edun suojatuksi.

KKO 1988:101: Kommandiittiyhtiön henkilökohtaisesti vastuunalainen yhtiömies oli sopinut pankin kanssa, että pankki maksoi hänen myymänsä omaisuuden kauppahinnalla kommandiittiyhtiöllä eräälle vakuutusyhtiölle olleen velan. Pankki käytti kuitenkin kommandiittiyhtiön tilille pankkiin tulleen kauppahinnan kommandiittiyhtiöltä olleen saatavansa suoritukseksi. Koska pankilla oli ollut oikeus käyttää yhtiön tilillä olleita varoja eräänäntyneiden saataviensa kuittaamiseen, se ei ollut saanut perusteetonta etua sittemmin konkurssiin asetetun kommandiittiyhtiön muiden velkojen kustannuksella.

Eri kysymys on, rikkoiko pankki tekemänsä sopimuksen ja mitkä olivat rikkomisen seuraukset.

Varauma

Kirjailija päivittänyt tekstin 7.12.2010.

Perusteettoman edun palautuksen vaatiminen ei edellytä, että maksaja olisi varannut itselleen tilaisuuden vaatia suoritus takaisin, mikäli se osoittautuu perusteettomaksi. Jos olematon velka maksetaan, suoritus on palautettava maksajalle perusteettoman edun palautusta koskevien sääntöjen mukaan. Maksajan erehtyessä maksuvelvollisuudestaan hän ei varaumaa esitä, koska hän kuvittelee suorittavansa velan. Yleensä perusteetonta etua koskevassa oikeuskäytännössä ei varaumaa esiinny. Poikkeuksiakin on.

[KKO 1950 II 435](#) (osa perusteluja): ”Koska A.B. ja hänen myötäpuolensa kuitenkin niin kuin hovioikeus oli todennut, olivat useiden vuosien aikana vapaaehtoisesti suorittaneet puheena olevat jauhatusmaksut varaamatta itselleen oikeutta vaatia niiden perusteettomina palauttamista, Korkein oikeus katsoi, ettei ollut esitetty syytä muuttaa sitä lopputulosta, johon hovioikeus tuomiossaan oli johtunut.” – Hovioikeus oli hylännyt palautuskanteen.

Lainatussa perustelussa sana ”kuitenkin” on merkittävä. Sillä viitataan lausuman edellä olleeseen selostukseen tapahtumista. Kantajat olivat saaneet jauhattaa maksutta viljansa myllyssä 9.10.1943 saakka. Sen jälkeen heiltä oli alettu periä maksua. He olivat maksaneet maksut vapaaehtoisesti useita vuosia, kunnes olivat aloittaneet riidan ja vaatineet maksun palautusta. Kun myllyn haltija oli muuttanut maksukäytäntöä 1943, hänellä oli ollut perusteltu aihe olettaa, että kantajat olisivat heti maksun perimisen alettua riitauttaneet käytännön. Maksamista voitiin niissä olosuhteissa pitää maksun perimisen hyväksymisenä. Tämä on myös korkeimman oikeuden ratkaisun keskeinen sisältö. Kun kantajat olivat kerran ilmaisseet tahtonsa, he eivät voineet sitä enää perua, vaan konkludenttisesti annettu tahdonilmaisu sitoi heitä.

Lahjoitustarkoitus

Kirjailija päivittänyt tekstin 7.12.2010.

Suoritus voidaan tehdä myös lahjoitustarkoituksessa. Silloin ei suoritusta voida saada takaisin. Olettamus on kuitenkin, ettei olemattoman velan maksussa ole kysymys lahjasta.

Todistustaakka

Kirjailija päivittänyt tekstin 7.12.2010.

Suorituksen tarkoitus liittyy siihen, kenellä on todistustaakka perusteettoman edun palautusta koskevissa asioissa. Kanteen hyväksyminen hän saattaa riippua siitä, kuka kärsii haitalliset seuraukset asian selvittämättä jäämisestä. Pääsääntönä on, että edun perusteettomuuden todistaminen kuuluu suorituksen palauttamista vaativalle kondiktiovelkojalle. Ellei hän kykene esittämään riittävää näyttöä suorituksen aiheettomuudesta, asianosaisten väliset varallisuussuhteet jätetään ennalleen. Selvää on, että näyttövelvollisuus palautuskanteessa mainitusta suorituksesta kuuluu palautuksen vaatijalle.

Todistelu lahjasta

Kirjailija päivittänyt tekstin 7.12.2010.

Joskus palautusvelallisen pitää kyetä näyttämään, millä perusteella hän on ollut oikeutettu saamaan suorituksen. Erilaisten mahdollisten olettamusten esittäminen ei riitä näyttöksi. Erityisesti voidaan todeta, että lahjaan vetoavalla eli yleensä edunsaajalla on todistustaakka suorituksen lahjaluonteesta.

[KKO 1940 I 14](#) (osa perusteluja): Korkein oikeus katsoi selvitettyksi, ”että A oli B:lle vuosina 1931 – 1935 lähettänyt rahaa yhteensä edellä mainitun määrän (47.131,56 mk) ilman, että asianosaisten kesken oli ollut oikeudellisesti sitovaa sopimusta siitä, miten B:n oli rahojen suhteen meneteltävä.

Sen vuoksi ja koska B ei ollut voinut näyttää, että rahojen käyttötarkoituksesta olisi jälkepäin sovittu taikka että kuten B oli väittänyt, rahat olisi tarkoitettu antaa hänelle lahjaksi ja B niin ollen oli velvollinen palauttamaan saamansa rahat.”

► Hyötyminen toisen kustannuksella

Yhtenäinen siirtyminen

Kirjailija päivittänyt tekstin 7.12.2010.

Perusteettoman edun palauttamista koskeva vaade ei menesty, ellei vastaaja ole hyötynyt toisen kustannuksella. Syntyneen hyödyn ja menettäjälle koituneen tappion välillä on oltava sellainen syy-yhteys, että voidaan puhua yhtenäisestä varallisuuden siirtymisestä. Lähtökohtana on, että saman tapahtuman täytyy aiheuttaa sekä etu että tappio. Niiden ei kuitenkaan tarvitse syntyä samanaikaisesti.

[KKO 1998:106](#)

Kirjailija päivittänyt tekstin 7.12.2010.

[KKO 1998:106](#): A oli ostanut B:ltä kiinteistön, johon kiinnitetty haltijavelkakirjat olivat pankissa panttina B:n veloista. A oli kauppakirjan ehdon mukaisesti maksanut kauppahinnan osan pankin tilille ja suorituksella oli lyhennetty B:n velkoja. A ja B olivat tämän jälkeen A:n maksuvaikeuksien vuoksi purkaneet kaupan. Kiinteistö oli sittemmin pankin hakemuksesta myyty pakkohuutokaupalla. Korkein oikeus katsoi tuomiostaan ilmenevillä perusteilla, että pankki ei ollut saanut A:n kustannuksella perusteetonta etua eikä ollut velvollinen palauttamaan A:lle suoritusta.

Tuomion perusteluissa on lausuttu seuraavasti: ”Pankilla on ollut B:ltä lainvoimaiseen lainhakupäätökseen perustuva saatava, jonka suorittamiseksi B on kauppakirjassa osoittanut kauppahinnan maksettavaksi pankille. A on maksaessaan kauppahinnan osat täyttänyt kaupan perustuvaa maksuvelvollisuuttaan myyjään A:han nähden ja samalla A:n osoituksen mukaisesti suorittanut maksut pankille. Pankilla on ollut oikeus käyttää sille näin suoritettua maksua A:n velkojen lyhentämiseen.”

Pankin etu ei ollut perusteetonta toisen kustannuksella saatua etua, koska pankki oli saanut maksun velalliseltaan asianmukaisessa järjestyksessä.

Palautusvelallinen

Kirjailija päivittänyt tekstin 7.12.2010.

Jos perusteettoman edun saanut ei pysty maksamaan velkaansa, sitä on häneltä velottava muiden saatavien tavoin. Yllä olevassa tapauksessa myyjä sai kaupan purkaannuttua perusteettoman edun, koska hän ei palauttanut koko saamaansa kauppahintaa takaisin. Ostajan tuli velkoa se myyjältä samalla tavalla kuin muidenkin velkojien, eikä hän voinut seurata rahansa kulkua ja vaatia suoritusta pankilta, jolle hänen suorittamansa varat näyttivät siirtyneen. Ostajan rahat oli saanut myyjä, ja myyjä oli myös palautusvelvollinen riippumatta rahojen käyttötarkoituksesta. Rahat kohensivat myyjän

asemaa hänen kyetessään maksamaan velkansa, ja tämä poisti välittömän syy-yhteyden ostajien maksun ja velkojan saamisen väliltä.

Vastapuoli

Kirjailija päivittänyt tekstin 7.12.2010.

Seuraavassakin tapauksessa puuttuu välitön syy-yhteys tappion ja hyödyn väliltä.

KKO 1999:96: Osakkeiden kauppahintaa oli voinut korottaa se, että sitovaksi jäänyt ostotarjous oli annettu asunto-osakeyhtiön sellaisen ilmoituksen perusteella, jonka mukaan huoneistoon kuului hissien käyttöoikeus. Vaikka A tästä syystä olisikin saanut etua, ei kauppahinnan määräytymisen yhteydessä asunto-osakeyhtiön varallisuutta ollut siirtynyt A:lle eikä etu ollut syntynyt yhtiön kustannuksella.

Riita oli jutussa syntynyt sen vuoksi, ettei myyjä ollut maksanut osuuttaan hissien rakentamiskustannuksista ja näin ollen hänellä ei ollut käyttöoikeutta hissiin. Yhtiö katsoi myyjän hyötynneen yhtiön kustannuksella saatuaan ilmaiseksi edun hissien rakentamisesta mutta ongelmaksi perusteettoman edun palautuksen kannalta jäi se, että etu ei ollut syntynyt yhtiön vaan ostajan kustannuksella.

► Yhteisomaisuus panttina

Kirjailija päivittänyt tekstin 7.12.2010.

Oikeuskäytännössä näyttää syntyneen ongelmia sen vuoksi, ettei ole selvää, kenen kustannuksella etu on saatu. Jos yhteisomistetun kiinteistön toinen osa käytetään kiinteistöä rasittavien velkojen maksamiseen, myös se yhteisomistaja, jonka osuutta ei myydä, saa hyötyä. Hänen kiinteistöosuuttaan rasittavat panttaukset vähenevät. Korkeimman oikeuden käytäntö näyttää kuitenkin selkiyttäneen sovellettavat säännökset.

Oikeuskäytäntöä

Kirjailija päivittänyt tekstin 7.12.2010.

KKO 1988:68: A:n ostettua pakkohuutokaupasta B:n omistaman tilanpuoliskon koko tila oli pakkohuutokauppaa koskevien säännösten nojalla vapautunut sitä rasittavista kiinnityksistä. Tilan toisen puoliskon omistajan C:n tässä yhteydessä saaman edun ei katsottu syntyneen A:n kustannuksella, minkä vuoksi A:n C:tä vastaan ajama kanne perusteettoman edun palauttamisesta hylättiin.

KKO 1990:87: A:n ostettua pakkohuutokaupasta B:n omistaman puolikkaan heidän yhdessä omistamastaan tilasta osa kauppahinnasta oli käytetty koko tilaa rasittaneiden A:n ja B:n yhteisten kiinnitysvelkojen suorittamiseen. A veloitettiin palauttamaan B:n konkurssipesälle se etu, jonka hän oli saanut, kun hänen velkojaan oli mainituin tavoin maksettu B:n omaisuudesta saaduilla varoilla.

[KKO 1990:88](#): A:n ostettua pakkohuutokaupassa puolisolleen B:lle kuuluneet puolet vuokraoikeudesta tonttiin ja puolet omistusoikeudesta tontilla olevaan rakennukseen oli osa kauppahinnasta käytetty koko vuokraoikeutta ja rakennusta rasittaneiden A:n ja B:n yhteisten kiinnitysvelkojen suorittamiseen. A:n tässä yhteydessä saaman edun ei katsottu syntyneen pakkohuutokauppavelkojen kustannuksella. Pakkohuutokaupalla ei ollut ratkaistu puolisoitten keskinäisiä velkasuhteita, joten se ei loukannut avioliittolain aviopuolisoita koskevaa lahjoituskieltoa. Pakkohuutokauppavelkojen A:ta vastaan ajama kanne perusteettoman edun palauttamisesta hylättiin.

Yhteisomistajan hyöty

Kirjailija päivittänyt tekstin 7.12.2010.

Käytännön valossa näyttää selvältä, että yhteisomistaja, jonka osuutta koskevat rasitukset poistuvat, saa hyötyä toisen yhteisomistajan kustannuksella. Tämän varoilla maksetaan molempien vastuulla olevia velkoja. Sen sijaan yhteisomistajan etu ei synny ostajan kustannuksella eikä osuutensa yhteisomistajan velkojen kustannuksella. Taloudellinen selvittely tehdään yhteisomistajien välillä.

Tiivistelmä

Kirjailija päivittänyt tekstin 7.12.2010.

Tiivistäen voidaan todeta, että syy-yhteyden arviointiin liittyy paljon ongelmia. Osa johtuu siitä, että perusteettoman edun palautus tulee kysymykseen monessa erilaisessa yhteydessä, ja osa siitä, että osaksi etu ja tappio syntyvät usean toimen kokonaisvaikutuksen seurauksena, jolloin syy-yhteyssuhteet hämärtyvät.

Osapuolten subjektiivisen suhtautumisen merkitys

Kirjailija päivittänyt tekstin 7.12.2010.

Edellä mainituissa edellytyksissä ei ole mitenkään otettu huomioon sitä, kuinka tietoisina perusteettomuudesta osapuolet ovat toimineet. Pääsääntö onkin, ettei subjektiivisella suhtautumisella ole merkitystä perusteettoman edun palautuksen edellytysten täyttymisen kannalta.

Tappion kärsijän suhtautuminen

Kirjailija päivittänyt tekstin 7.12.2010.

Tappion kärsijä voi vaatia menettämänsä varallisuuden takaisin, vaikka hän olisi menettänyt sen oman huolimattomuutensa vuoksi. Se seikka, että suorittajan olisi pitänyt havaita suorituksensa olevan perusteeton, ei yleensä aiheuta lopullista oikeuden menetystä. Edunpalautusoikeuteen tappion kärsijän oma tuottamus ei vaikuta, koska mitkään syyt eivät vaadi, että suorituksen vastaanottajalla olisi oikeus torjua palautuskanne vetoamalla kantajan ajattelemattomuuteen. Palautus perustuu edun perusteettomuuteen, ei siihen tapaan, jolla etu on saatu.

Tahallisuus

Kirjailija päivittänyt tekstin 7.12.2010.

Tahallinen väärä suoritus lienee harvinainen. Periaatteessa perusteettoman edun palautusta koskeva säännöstö on laadittu niin, että silloinkin palautus on mahdollinen. Tuleeko se kysymykseen, ratkeaa tilanteittain. Tahallisuus voi merkitä niin montaa asiaa, ettei yhden säännön varassa toimiminen ole mahdollista.

Erehdys

Kirjailija päivittänyt tekstin 7.12.2010.

Kun perusteettoman suorituksen tehneen huolimattomuudella ei ole merkitystä, on luonnollista lähteä siitä, ettei erehdystä välttämättä vaadita edunpalautuksen perusteeksi. Selvää on, että esimerkiksi lasku maksetaan kahteen kertaan pääasiassa juuri erehdyksen vuoksi. Perusteettoman edun palautusta koskevassa kanteessa ei erehdystä kuitenkaan tarvitse erikseen näyttää. On myös vaikea puolustaa kantaa, että vastaanottaja saa pitää perusteettoman suorituksen, jos sen suorittamiseen ei ole ollut syytä erehdys. Edunsaajan suojantarvehan ei riipu vastapuolen tahdonmuodostuksesta vaan hänen omasta vilpittömästä mielestään. Tässä suhteessa on katsottu riittäväksi, että palautus toteutetaan tuottamatta edunsaajalle vahinkoa.

Erehdystä ei meillä yleensä pidetäkään perusteettoman edun palautuksen edellytyksenä. Oikeuskäytännössä on kuitenkin ainakin nimellisesti tehty useita ratkaisuja erehdyksen nojalla (ks. Aurejärvi – Hemmo 2007, s. 177 – 178). Silloin erehdyksellä on kuitenkin saatettu perustella sitä, että suoritus on perusteeton.

Varauma

Kirjailija päivittänyt tekstin 7.12.2010.

Perusteettoman edun palautusta ei myöskään estä se, että tappion kärsijä on vapaasta tahdostaan tehnyt suorituksen. Merkitystä ei ole myöskään sillä, onko perusteettoman suorituksen tehnyt osannut varata itselleen mahdollisuuden vaatia suoritusta takaisin. Yleensä tällaista varausta ei osata tehdä erehdyksen yhteydessä. Jos suorittaja aavistaisi erehdyksensä, hän tarkistaisi suoritusvelvollisuutensa etukäteen eikä jättäisi asiaa varauman varaan.

Saajan suhtautuminen

Kirjailija päivittänyt tekstin 7.12.2010.

Pääsääntö on, että vastaanottajan on palautettava perusteeton etu riippumatta siitä, onko hän syyllinen varallisuuden siirtoon vai ei. Edunsaajan vilpittömä mieli ei estä palautusvaateen toteuttamista ja palautusvelvollisuuden syntymistä. Vilpittömällä mielellä voi olla kuitenkin muita vaikutuksia. Sillä on oikeuskäytännön valossa vaikutusta sovittelussa (ks. jäljempänä [Sovittelun edellytykset](#)). Vilpittömällä mielellä voi olla vaikutusta myös koronmaksuvelvollisuuteen (ks. [Tuottokorko](#)).

Soveltamisen laajennus

Ongelmallinen ratkaisu

Kirjailija päivittänyt tekstin 7.12.2010.

Korkein oikeus on erään yhteisomistussuhteen purkamisen osalta tehnyt käyttöhyödyn korvaamisesta ratkaisun, joka poikkeaa veloitteen syntymisen osalta vallitsevasta käytännöstä.

KKO 2000:114: A ja B omistivat yhdessä asunnon. Välirikon vuoksi B muutti pois ja A jäi asumaan huoneistoon. Kun B ei ollut voinut käyttää asuntoa ja hänelle siten aiheutui haittaa ja vastaavasti A:lle asumisen jatkuessa pitempään taloudellista hyötyä siitä, että A yksin käytti yhteistä omaisuutta, A veloitettiin suorittamaan B:lle korvausta siihen saakka, kunnes asunto oli myyty.

Ratkaisun perusteista

Kirjailija päivittänyt tekstin 7.12.2010.

Ratkaisun perusteluissa mainitaan haitta ja hyöty. Tuomiota tehtäessä näytetään kiinnitetyn huomiota erityisesti siihen, voiko asua korvauksetta osittain toisen omistamassa asunnossa. Sen sijaan ratkaisussa tuntuu jääneen vaille huomiota se, millä perusteilla Suomessa maksuvelvollisuus yleensä ja edunpalautuksen yhteydessä syntyy.

Varallisuusoikeudellinen veloittehan voi perustua sopimukseen, vahingonkorvaukseen tai perusteettoman edun palautukseen. Puheena olevassa tapauksessa ei ollut kyseessä vahingonkorvaus eikä sopimus.

Erityislaki

Kirjailija päivittänyt tekstin 7.12.2010.

Mainittujen kolmen perusteen lisäksi veloitte voi syntyä jonkin erityislain perusteella. Asumisen osalta sellaista ei ole. Eräistä yhteisomistussuhteista annetussa laissakaan ([180/1958](#)) ei ole säännöstä, johon huoneistoa käyttämään jääneen yhteisomistajan maksuvelvollisuus voisi perustua.

Yhteisomistajalla, joka vapaaehtoisesti käyttää omaisuutta vähemmän kuin mihin hänen omistusoikeutensa oikeuttaa, ei ole oikeutta saada korvausta toiselta yhteisomistajalta siitä, että tämä tuossa tilanteessa käyttää omaisuutta enemmän kuin hänen osuutensa edellyttää.

KKO:n perusteet

Kirjailija päivittänyt tekstin 7.12.2010.

Korkein oikeus perusteli maksuvelvollisuutta laajasti:

KKO 2000:114 (osa perusteluista): ”Asianosaiset eivät ole sopineet siitä, että A suorittaisi B:lle korvausta asunnon käytöstä eikä siitä, mitä asiassa on esitetty, ilmene, että tällaista korvausta olisi myöskään erilleen muutosta alkaen tarkoitettu. B on esittänyt korvausta koskevan vaatimuksen sen jälkeen kun yhteisomistussuhteen purkaminen on viivästynyt. Kun B ei välirikon jälkeen ole tosiasiallisesti voinut käyttää asuntoa ja hänelle siten aiheutuu haittaa ja vastaavasti A:lle asumisen

jatkuessa pitempään taloudellista hyötyä siitä, että A yksin käyttää yhteistä omaisuutta, Korkein oikeus katsoo A:n olevan velvollinen suorittamaan B:lle korvausta tässä asiassa kohtuulliseksi katsottavan yhteisen omaisuuden järjestelemiseen tarvittavan ajan jälkeen siihen saakka, kun asunto on 10.6.1998 myyty. Korvausta arvioidessaan Korkein oikeus ottaa huomioon, että A on vastannut asunnon yhtiövastikkeesta.”

Perusteeton käyttö

Kirjailija päivittänyt tekstin 7.12.2010.

Perusteettoman edun palautusta koskevien sääntöjen soveltamisen kannalta ratkaisussa on ongelmallista se, onko A käyttänyt perusteetta huoneistoa. A on yhteisomistaja, joka toisen omistajan kanssa yhdessä käytti huoneistoa. A:lla on säilynyt sama käyttöoikeus, joka perustuu hänen omistusoikeuteensa B:n poismuuton jälkeen. Edun perusteettomuus on siten varsin kyseenalaista.

Haitta ja syy-yhteys

Kirjailija päivittänyt tekstin 7.12.2010.

Selvää on, että B:lle on syntynyt haittaa. Haitta ei kuitenkaan ole syntynyt siitä, että A käyttää asuntoa, vaan siitä, että B on vapaaehtoisesti kieltäytynyt käyttämästä huoneistoa yhdessä A:n kanssa. Näissä olosuhteissa on vaikea nähdä, että B:n haitta on syy-yhteydessä A:n saamaan etuun.

Etu

Kirjailija päivittänyt tekstin 7.12.2010.

A:n saama etukin on kyseenalainen. Etu on lähinnä siinä, että toinen henkilö ei ole häiritsemässä häntä hänen asuessaan huoneistossa. Tämän edun mittaaminen kuukausikorvauksena vertaamalla sitä huoneiston käyttöoikeudesta suoritettuihin maksuihin lienee mahdotonta.

B:n toiminta

Kirjailija päivittänyt tekstin 7.12.2010.

Lisäksi on otettava huomioon eräs seikka. Pois muuttanut B on tehnyt kaikki toimet yksin. Meillä sääntönä on, että yksipuolisella tahdonilmaisulla ei voida perustaa velvoitetta toiselle. Velvoittautuvan täytyy itse saada päättää asiasta. Tässä tapauksessa A ei ole saanut itse päättää siitä, syntyykö hänelle maksuvelvollisuus B:tä kohtaan hänen käyttäessään oman omistuksensa perusteella asuntoa.

Tiivistelmä

Kirjailija päivittänyt tekstin 7.12.2010.

Tämä korkeimman oikeuden ratkaisu on siis monella tavalla kyseenalainen. Jos korkein oikeus on ajatellut perustaa Suomeen uuden järjestelmän, jolla velvoitteita syntyy, on toivottavaa, että

maksuvelvollisuuden perusteet tulevat mahdollisimman nopeasti paremmin selvitettyiksi kuin ratkaisussa [KKO 2000:114](#).

Perusteettoman edun ala tulevaisuudessa

Kirjailija päivittänyt tekstin 7.12.2010.

Edunpalautussäännöstö on meillä hyvin hajanainen eikä edunpalautuksen yleisiä periaatteita ole säännelty laissa. Aurejärvi ja Hemmo korostavat, ettei kaikkia edun tai suorituksen palauttamistilanteita ole tarkoituksenmukaista lukea perusteettoman edun alaan. Tällaisia ovat vakiintuneet sopimusoikeudelliset ilmiöt, kuten suoritusten palauttaminen sopimuksen purkamisen seurauksena, toisen omaisuuden oikeudettoman käytön perusteella syntyvä hyvitysvelvollisuus ja kollisiotilanteisiin liittyvä palautusvastuu (Aurejärvi – Hemmo 2007, s. 157), joista viimeksi mainittuun on Kaisto nimenomaisesti paneutunut palautusvastuuta käsittelevässä artikkelissaan (Kaisto 1997, s. 218–240). Kaisto näkee palautusvastuun perusteettoman edun palautuksesta erillisenä mekanismina, jolla on kondiktiosta poikkeavat omat sääntönsä.

Karhu on pyrkinyt kehittämään edunpalautusinstituutiota osaksi uuden varallisuusoikeytensa järjestelmää (Karhu 2007, s. 171–195). Hän näkee eriytetyn ja eristetyn edunpalautusinstituution sopimusten sovittelun kaltaisena yleislausekkeena. Puuttuminen epäasianmukaiseen hyötymiseen on Karhun mukaan kohtuusperiaatteeseen rinnastuva varallisuusoikeyden järjestelmän yleinen oikeusperiaate. Korjausinstituuteiksi on kohtuusperiaatteen varaan rakentunut sovittelu ja hyötymisperiaatteen varaan edunpalautusoppi. Hänenkin mukaansa osa edunpalautustarpeesta jää perusteettoman edun palautuksen ulkopuolelle sen vuoksi, että hyötymisen epäasianmukaisuuteen liittyviä näkökohtia voidaan ottaa huomioon jo omistuksen, sopimuksen ja vahingonkorvauksen normaalisääntöjä sovellettaessa.

Oikeuskirjallisuudessa edunpalautusta on kaiken kaikkiaan käsitelty niukasti. Edunpalautusoppi kaipaakin systemaattista oikeustieteellistä tutkimusta sen aseman selventämiseksi.

Kirjallisuutta

Keskeistä [kirjallisuutta](#).

3. Edunpalautuksen määrä

Ari Saarnilehto – Tuuli Sonck

Palautussaatavan laatu ja määrä

Palautuksen sisältö

Kirjailija päivittänyt tekstin 29.5.2019.

Edun palautus on mahdollista toteuttaa joko vaatimalla omistuksen palautusta esineoikeudellisten sääntöjen perusteella tai velkomalla edun saajalta rahamäärää. Kanteen laatu riippuu pääasiassa siirtyneestä varallisuudesta. Yleisimmin kyse on rahana saadusta hyödystä, jolloin myös palautus on rahaa. Joskus on voitu siirtää esine, jonka palauttaminen on mahdollista. Esimerkiksi kaupan purkautuessa voi palautettavaksi tulla myyty esine. Tästä voi olla palautuksen saajalle erityistä etua konkurssin yhteydessä hänen asemansa parantuessa omistusoikeuden myötä.

Edun suuruus

Kirjailija päivittänyt tekstin 29.5.2019.

Perusteettoman edun suuruuden selvittäminen on usein vaikeaa. Laskemistapa vaihtelee tilanteen mukaan.

Syntyhetken arvo

Kirjailija päivittänyt tekstin 29.5.2019.

Edun palautus tähtää perusteettoman edun arvon palauttamiseen. Sääntö on riippumaton siitä, esitetäänkö vaatimus luontoissuorituksesta vai rahakorvauksesta. Palautusvelkasuhteen syntyhetken arvo on ensi sijassa ratkaiseva. Jos etu on alusta alkaen ollut vailla perustetta, arviointi on yleensä tehtävä saantihetken olosuhteiden mukaisesti. Jos taas etu on vasta myöhemmin muuttunut perusteettomaksi, siirtyy myös arvolaskelman ajankohta.

Rahasuoritus on palautettava saadun suuruisena nimellisarvossaan. Edun menettäjä kärsii tappion rahan arvon alenemisesta. Siitä hän ei saa suoritusta edunsaajalta.

Menojen merkitys

Kirjailija päivittänyt tekstin 29.5.2019.

Se seikka, että edunsaaja on lisännyt omia menojaan, ei yleensä oikeuta vähennykseen palautustilanteessa. Jossain tapauksessa perusteettoman edun palautuksen sovittelu kuitenkin tulee kysymykseen (ks. jakso [Perusteettoman edun palautuksen sovittelu](#)).

Kustannukset

Kirjailija päivittänyt tekstin 29.5.2019.

Esineen hoidosta aiheutuneet kustannukset saadaan vähentää, mikäli esineestä saatu tuotto ei riitä niiden korvaamiseen. Vilpillisellä mielellä on tässä suhteessa merkitystä. Jos henkilö tietää esineen olevan hallussaan perusteetta, hän ei voi luottaa siihen, että esineen hoidosta aiheutuneet kaikki kustannukset ovat vähennyskelpoisia. Yleensä katsotaan, että vilpillisessä mielessä ollut edunsaaja saa vähentää vain tarpeelliset kustannukset.

Hyöty

Kirjailija päivittänyt tekstin 29.5.2019.

Loukkausondiktioin yhteydessä palautuksen kohteena on se hyöty, joka toisen varallisuuden hallinnan loukkaamisella on hankittu. Esimerkiksi toisen omaisuuden luovuttamisesta saatu vastike on annettava loukatulle. Vastike on palautettava kokonaan siinäkin tapauksessa, että se ylittää esineen arvon.

Jos loukkaus on tehty toisen omaisuuden kuluttamisella, hyödyksi luetaan niiden kustannusten arvo, jotka käyttäjältä on säästynyt hänen kuluttaessaan toisen omaisuutta vastikkeetta. Yleensä säästö vastaa esineen vaihtoarvoa kulutuksen ajankohtana.

Tappion merkitys

Kirjailija päivittänyt tekstin 29.5.2019.

Lähtökohta on siis hyödyn palauttaminen, tappion suuruudella ei ole merkitystä. Tappiota ei korvata kokonaisuudessaan, vaan hyöty rajaa palautuksen määrän.

Viivästyskorko

Kirjailija päivittänyt tekstin 29.5.2019.

Palautusvelalle ei ole yleensä eräpäivää määrätty. Jos se on kuitenkin rahavelkaa, sovellettavaksi tulevat korkolain viivästyskorkoa koskevat säännökset (ks. [Vaadittaessa maksettava velka](#) sekä [Vahingonkorvaus ja vastaava velka](#)). Viivästyskorko määräytyy joko [korkolain \(633/1982\) 6](#) tai [7 §:n](#) mukaan. Hovioikeuskäytännöstä on löydettävissä ratkaisu, jossa perusteettoman edun palautus on rinnastettu vahingonkorvaukseen. Silloin sovellettavaksi tulee [korkolain 7 §](#). Syytä lienee kuitenkin Aurejärven ja Hemmon tavoin katsoa, että ratkaisu viivästyskorosta on tehtävä sen mukaan, minkälaisesta palautusvelasta on kysymys (Aurejärvi – Hemmo 2007, s. 204).

► Tuottokorko

Kirjailija päivittänyt tekstin 29.5.2019.

Toinen kysymys on se, pitääkö palautettavalle määrälle suorittaa korkoa sen haltuun saannin ja viivästyskoron alkamisen väliseltä ajalta. Tähän kysymykseen ei korkolaista löydy vastausta. Kysymykseen tulee ns. tuottokorko, johon ei sovelleta korkolain säännöksiä, vaikka sen korkokanta onkin oikeuskäytännössä määräytynyt [korkolain 3 §:n 2](#) momentin mukaisesti (ks. jakso [Tuottokorko](#)).

Tuottokorkoa koskevassa esityksessä on todettu, että nykyään tuottokorkoa tuomitaan maksettavaksi laajasti erilaisissa tilanteissa. Perusteettoman edun palautuksen yhteydessä lienee kuitenkin syytä ottaa huomioon lainsäätäjän kanta eräessä yksittäistapauksessa. Siinä vilpittömä mieltä suojataan ja koronmaksuvelvollisuus alkaa vasta, kun palautusvelallinen saa tiedon siitä, että hänellä on perusteetta varallisuutta hallussa.

[Kuolleeksi julistamisesta annetun lain \(4.3.2005/127\) 21 §:n 3](#) momentti: Jos luovutettava omaisuus on rahaa, luovutusvelvollisen on maksettava luovutettavalle määrälle [korkolain \(633/1982\) 3 §:n 2](#) momentin mukaista korkoa siitä lähtien, kun hän sai omaisuuden haltuunsa. Muusta luovutettavasta

omaisuudesta saatu tuotto on luovutettava tai sen arvo korvattava. Luovutusvelvollisen on myös suoritettava kohtuullinen korvaus omaisuudesta saamastaan hyödystä, jollei tämän voida katsoa sisältyvän omaisuuden arvon alenemisesta suoritettavaan korvaukseen. Korkoa on kuitenkin maksettava, tuotto luovutettava tai sen arvo korvattava taikka hyöty korvattava aikaisintaan siitä lähtien, kun luovutusvelvollinen sai tiedon, että hän ei ole oikeutettu omaisuuteen.

► Perusteettoman edun palautuksen sovittelu

Kohtuuttomuus

Kirjailija päivittänyt tekstin 29.5.2019.

Perusteeton etu on palautettava kokonaisuudessaan. Aina palautus ei kuitenkaan ole kohtuullinen ratkaisu maksun perusteettomuudesta tietämättömälle vastaanottajalle. Tämän vuoksi on perusteettoman edun palautusta koskevassa kirjallisuudessa yleensä katsottu, että vilpittömässä mielessä olevaa palautusvelallista suojataan kohtuuttomuutta vastaan sovittelemalla hänen palautusvelkaansa (Hakulinen 1965b, s. 408 ja Aurejärvi – Hemmo 2007, s. 205 – 207).

► **Sovittelun edellytykset**

Kirjailija päivittänyt tekstin 29.5.2019.

Edellytykseksi sovittelulle on yleensä mainittu edunsaajan vilpittömä mieli ja palautusvaatimus pitkäköön ajan kuluttua maksusta. Lisäksi on katsottu, että kohtuussyyt tulevat erityisesti kysymykseen sosiaalisuonteisten suoritusvellojen palauttamisen yhteydessä. Esimerkkeinä tällaisesta maksusta voidaan mainita työpalkka ja elatusapu.

Lähtökohta edunpalautuksen sovittelussa on sama kuin yleensäkin. Sovitteluun tulee suhtautua pidättyvästi. Täysimääräinen palautus ei yleensä ole kohtuuton, mikä johtuu siitä, että palautusvelallinen on saanut palautuksen suuruisen edun itselleen, ja kyse on vain tämän perusteettoman varallisuuslisäyksen palauttamisesta. Sen vuoksi sovittelun ei tarvitse olla edes yhtä yleistä kuin vahingonkorvauksen kohdalla.

Painavat perusteet

Kirjailija päivittänyt tekstin 29.5.2019.

Perusteettoman edun palautuksen sovittelulle tulee olla painavat perusteet. Palautusvellojen sovittelua harkittaessa tulee ottaa huomioon osapuolten varallisuussuhteet. Tosiasiallisen tilanteen tulee vaikuttaa harkintaan.

Oikeuskäytäntöä

Kirjailija päivittänyt tekstin 29.5.2019.

Korkein oikeus on sovitellut perusteettoman edun palautusta.

[KKO 1983 II 174](#): Tie- ja vesirakennuslaitoksen työsopimussuhteiselle työntekijälle oli perusteettomasti maksettu matkakustannusten korvausta ja päivärahoja yli 4 vuoden ajalta. Työntekijän ei ollut näytetty antaneen TVH:lle virheellisiä tietoja siitä, missä hän oli asunut tuona aikana. Hän oli myös, kun otettiin huomioon maksuajan pituus sekä matkakustannusten korvausten ja päivärahojen maksuperusteita koskevien säännösten tulkinnanvaraisuus, voinut luottaa siihen, että TVH oli asianmukaisesti selvittänyt maksuperusteet ja velvollisuutensa matkakustannusten korvausten ja päivärahojen suorittamiseen. Näistä syistä ja työntekijän varallisuusolojen vuoksi katsottiin kohtuulliseksi, että hän palautti vain osan saamastaan perusteettomasta edusta.

KKO:n sovitteluperusteet

Kirjailija päivittänyt tekstin 29.5.2019.

Ratkaisun otsikosta näkyy, että korkein oikeus on kiinnittänyt huomiota juuri niihin samoihin seikkoihin kuin kirjallisuudessa on mainittu. Kyseessä on ollut vilpittömässä mielessä oleva edunsaaja, etu on pitkäaikainen, sopimussuhteessa on sosiaalisia piirteitä, kyseessä on sopimussuhteen heikompi osapuoli ja lisäksi palkkatulo on yleensä etu, joka ei jää säästöön.

Lunastushinta

Kirjailija päivittänyt tekstin 29.5.2019.

[KKO 1986 II 126](#): Ostajat olivat maksaneet asuntotuotantolain ja Hitassäännöstelyn rajoitusten alaisista osakkeista asunto-osakeyhtiön hallituksen virheellisen lunastushintalaskelman vuoksi enemmän kuin oikea laskelma olisi edellyttänyt. Ostajat vaativat myyjää palauttamaan perusteettomana etuna virheellisen ja oikean laskelman välisen erotuksen. Myyjät puolestaan vaativat, että mikäli heidän katsottaisiin saaneen perusteetonta etua, kauppa julistettaisiin virheen vuoksi puretuksi.

Ostajilla katsottiin olevan oikeus saada virheellisen laskelman perusteella liikaa maksamansa kauppahinta palautetuksi. Kun koko erotuksen palauttaminen olisi kuitenkin ollut kohtuutonta, palautettavaa määrää soviteltiin.

Ratkaisun kertaluonteisuutta osoittaa se, että jutussa [KKO 1963 II 118](#) liikaa maksettu lunastushinta määrättiin palautettavaksi kokonaan.

Kohtuuttomuuden arviointi

Kirjailija päivittänyt tekstin 29.5.2019.

Ratkaisun [KKO 1986 II 126](#) perustelut kuvastavat sitä, miten palautuksen kohtuullisuutta arvioidaan.

”Kauppahinta on kuitenkin määräytynyt asunto-osakeyhtiön virheellisen lunastushintalaskelman perusteella. Myyjät eivät ole voineet vaikuttaa laskelman sisältöön eikä heidän ole kauppaa tehdessään edes väitetty tienneen laskelman virheellisyydestä. Kun virheellisyys on paljastunut vasta

jälkeenpäin ja tilanteessa, jossa myyjät ovat ehtineet sopeuttaa taloutensa saamansa kauppahinnan mukaiseksi ja kun palautettavaksi vaadittu summa 25 142 markkaa on verraten korkea, Korkein oikeus katsoo, että on kohtuullista velvoittaa myyjät palauttamaan ostajille saamastaan ylihinnasta ainoastaan kaksi kolmasosaa eli 16 761 markkaa 33 penniä.”

Vilpitön mieli

Kirjailija päivittänyt tekstin 29.5.2019.

Vilpitön mieli näyttää oikeustapausten valossa olevan selvästi sovittelun edellytys. Tämä voidaan hyvin ymmärtää, koska vilpillisesti toimivan ei tule saada itselleen erityisiä etuja ilman erityisen painavia seikkoja.

Erityislait

Kirjailija päivittänyt tekstin 29.5.2019.

Perusteettoman edun palautuksen sovittelu on paikallaan senkin vuoksi, että monessa laissa, jossa edun palautuksesta säädetään, on otettu huomioon myös sovittelumahdollisuus. Esimerkkinä voidaan mainita [lapsen elatuksesta annetun lain \(704/1975\) 12 §](#). Sen 2 momentissa säädetään lapsen edustajan velvollisuudesta palauttaa elatusavut tai osa niistä, jos edustaja on elatusapua vahvistettaessa tai elatusapuja vastaanottaessaan tiennyt, että elatusapua suorittanut ei ole lapsen vanhempi. Palauttamisvelvollisuus edellyttää, että palauttamista on pidettävä lapsen, lapsen edustajan ja elatusapua suorittaneen olosuhteet huomioon ottaen kohtuullisena (L 256/2018). Sovittelun perusteista ilmenee, että sovitteluratkaisua ei voida tehdä ainakaan aina vain yhden osapuolen olosuhteiden perusteella, vaan huomioon on otettava kaikki henkilöt, joiden olosuhteisiin sovittelu tulee vaikuttamaan.

Edunpalautuksen estyminen

Puuttumattomuusperiaate

Kirjailija päivittänyt tekstin 29.5.2019.

Perusteettoman edun palautus voi estyä sen vuoksi, että oikeuskäytännössä noudatetaan eräiden kiellonvastaisten suoritusten yhteydessä ns. puuttumattomuusperiaatetta. Oikeussuojaa ei anneta veloitteen täyttämistä eikä palauttamista koskevalle vaateelle, kun kummankin osapuolen edut ovat heidän lain tai hyvän tavan vastaisen menettelynsä johdosta yhtä vähän suojaa ansaitsevia (Aurejärvi – Hemmo 2007, s. 189 – 193).

Oikeusjärjestyksessä ei kuitenkaan suhtauduta johdonmukaisesti kiellon vastaisiin suorituksiin. Tilanteita ei ole säännelty yhtenäisesti, eikä oikeuskäytännössä ole muodostunut selkeitä linjoja. Esimerkiksi kielletyn indeksiehdon vastaiset suoritukset voidaan saada takaisin perusteettoman edun palautuksena, eikä puuttumattomuusperiaate siltä osin tule sovellettavaksi. Myös säännösten vastaisesti maksettu korko on mahdollista saada palautetuksi.

Tilaamaton suoritus

Kirjailija päivittänyt tekstin 29.5.2019.

Joskus perusteettoman edun palautusta koskevat normit ovat ristiriidassa itsemääräämisperiaatteen ja sopimussääntöjen kanssa. Tilaamattomista lisätöistä on erityinen säännös [kuluttajansuojalain \(38/1978\) 8 luvun 6 §:ssä](#), joka koskee eräitä kuluttajapalveluksia. Pääsääntö on, ettei toimeksisaaja saa suorittaa toimeksiantoon kuulumattomia töitä ilman toimeksiantajan lupaa. Ellei toimeksiantajaa voida tavoittaa kohtuullisessa ajassa, kustannuksiltaan vähäisten lisätöiden suorittaminen voi olla sallittua. Mikäli lisätöiden suorittamisen edellytykset eivät täyty, on selvää, että niiden tekemisen oikeudettomuus tarkoittaa juuri sitä, että kuluttajan ei tarvitse maksaa niistä. Hänen saamansa hyöty ei riitä maksuvelvollisuuden syntymiseen, koska hän ei ole itse saanut päättää lisätöistä.

Sopimusoikeudellinen pääsääntö tilaamattomista suorituksista koskee muutakin kuin kuluttajansuojalaissa säänneltyä sopimustyyppiä ilman erityissäännöistäkin. Vastapuolta ei voi velvoittaa yksipuolisin toimin. Ylimääräisiä töitä tehnyt ei saa myöskään korvausta perusteettoman edun palautusta koskevien sääntöjen nojalla.

► Kirjallisuutta

Aurejärvi – Hemmo: *Velvoiteoikeuden oppikirja*, 2007

Ekroos: *LM 2000*. KKO 1999:128; Perusteettoman edun palautus, oikeustoimi, s. 423 – 437

Gottberg: *Oikeustieto 2/1996*. KKO 1995:195; Lapsen elatus, perusteettoman edun palautus, s. 4 – 6

Hakulinen: *Perusteettoman edun palautus*, 1931

Hakulinen: *Velvoiteoikeus I. Yleiset opit*, 1965, s. 374 – 423 (1965b)

Kaisto: *DL 1997*. Oikeudeton luovutus ja palautusvastuu, s. 218 – 240

Kangas: *Oikeuskehitys 2001*. KKO 2000:114; Yhteisomistus ja asumiskorvaus, s. 54 – 56

Karhu: *Edun perusteettomuudesta hyötymisen epäasianmukaisuuteen. Juhlajulkaisu Ari Saarnilehto*, 2007

Pekkanen: *LM 1978*. Perusteettoman edun palauttaminen hallintolainkäytössä, s. 398 – 420

Roos: *JFT 1992*. För mycket obehörig vinst, s. 75 – 97

Tulokas: *EIF I*, Edunpalautus, 1994, palstat 80 – 82